

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ СІМЕЙНИХ КОНФЛІКТІВ

А.М. Яцюк, В.В. Левковська

Херсонський державний університет, asbyus.13@gmail.com

levkovskayavictoria05@gmail.com

Актуальність. Конфлікти є невід'ємною частиною нашого суспільного та сімейного життя. Сучасна українська дійсність демонструє велику чисельність сімейних конфліктів на тлі політичної, побутової, ідеологічної та виховної сфер. В залежності від результату, конфлікти прийнято поділяти на кон'юнктивні та диз'юнктивні. Кон'юнктивні об'єднують членів родини, результати конфліктів дають змогу покращити спільне життя та краще розуміти один одного. Диз'юнктивні, навпаки, роз'єднують, викриваючи нездоланні протиріччя.

Серед сучасних українських вчених проблему сімейних конфліктів досліджують Алексеєнко Т., Бондаровська В., Бондарчук О., Василенко О., Варіна Г., Ващенко І., Дмитренко А., Заслуженюк В., Кондрацька Л., Котлова Л., Ложкін Г., Пов'якель Н., Райко Г., Семиченко В. та ін.

Мета статті полягає у висвітленні причин виникнення конфліктів у родині.

Виклад основного матеріалу. Конфлікт – це таке відношення між суб'єктами соціальної взаємодії, що характеризується їх протиставленням на основі протилежно спрямованих мотивів (потреб, інтересів, цілей, ідеалів, переконань) або суджень (думок, поглядів, оцінок і т. п.) [3].

Характерними особливостями конфлікту є:

1) невизначеність результату, тобто жоден з учасників конфлікту свідомо не знає рішень, які приймають інші учасники; відмінність цілей, як розбіжність інтересів різних сторін, так і багатосторонні інтереси однієї людини;

2) конфлікт – явище усвідомлене, обдумане дія (в суспільстві все, включаючи і конфлікти, здійснюється не з суворі, об'єктивно обумовленої

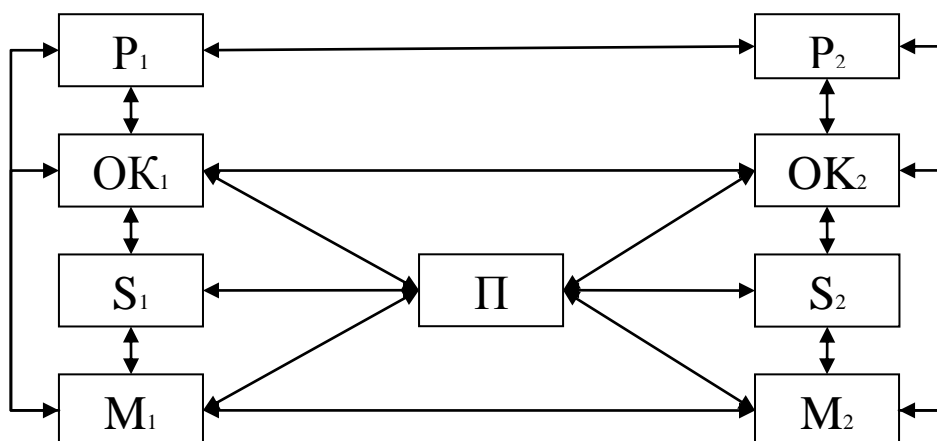
приреченості, а з усвідомленням людьми своїх дій, можливістю їх суб'єктивного коригування). Володіючи розумом і здатністю до самосвідомості, людина більшою мірою вільна у виборі напрямів діяльності, може регулювати своє ставлення;

3) конфлікт – явище поширене. Конфлікти неминучі як невід'ємний компонент розвитку суспільства і людини;

4) конфлікт – це така взаємодія, яка має форму протистояння, зіткнення, протиборства особистостей або громадських сил, інтересів, поглядів, позицій, щонайменше двох сторін. У процесі розгортання конфлікту мають місце, дії і контрдії, оскільки здійснення намірів учасників конфлікту неминуче пов'язане з втручанням у справи іншої сторони (або сторін), нанесенням їй певного збитку, подоланням опору, створенням перешкод, які заважають досягти поставленої мети;

5) конфлікт – прогнозоване явище, яке можливо регулювати. Це можна пояснити самою природою виникнення конфліктних зіткнень, формами взаємодії сторін, що беруть участь у них, зацікавленістю в результаті і наслідках протиборства.

Структуру будь-якого конфлікту можна представити у вигляді схеми [3].

П – предмет конфлікту; S₁, і S₂ – сторони конфлікту (суб'єкти конфлікту); ОК₁ і ОК₂ – образи предмета конфлікту (конфліктної ситуації); M₁ і M₂ – мотиви конфлікту; P₁ і P₂ – позиції конфліктуючих сторін.

Рис. 1. Структура конфлікту

Предмет конфлікту – це те, через що виникає конфлікт.

Сторони конфлікту – це суб'єкти соціальної взаємодії, що знаходяться в стані конфлікту або ж явно чи неявно підтримують конфліктуючих.

Образ конфліктної ситуації – це відображення предмета конфлікту у свідомості суб'єктів конфліктної взаємодії.

Позиції конфліктуючих сторін – це те, про що вони заявляють один одному в ході конфлікту або в переговорному процесі.

Мотиви конфлікту – це внутрішні спонукальні сили, які підштовхують суб'єктів соціальної взаємодії до конфлікту (мотиви виступають у формі потреб, інтересів, цілей, ідеалів, переконань).

Причини конфлікту – це явища, події, факти, ситуації, які передують конфлікту і, за певних умов діяльності суб'єктів соціальної взаємодії, викликають його.

Серед причин, що зумовлюють сімейні конфлікти, Алексеєнко Т. наголошує на особистісних особливостях кожного з батьків. Це консервативний спосіб мислення, прихильність застарілим правилам поведінки, шкідливі звички, авторитарність суджень, ортодоксальність переконань. Серед особистісних особливостей дітей виділяють такі як низька успішність, порушення правил поведінки, ігнорування рекомендацій батьків, а також неслухняність, упертість, егоїзм, егоцентризм, самовпевненість, лінощі та ін. Частими причинами аномалій у вихованні дітей стають порушення подружжям етики взаємин, а також неоднозначність розуміння подружжям сімейних ролей: чоловіка, дружини, господаря, господині, голови сім'ї, вимог, які подружжя ставить один до одного. Але найбільш істотний фактор, який негативно впливає на виховання дітей, на особистісне їх формування, – несумісність моральних позицій подружжя, розбіжність їх точок зору на честь, мораль, совість, обов'язки перед сім'єю, міру відповідальності за стан справи у сім'ї тощо. За даними досліджень повних (висококонфліктних) і

неповних (розлучених) сімей подружні конфлікти підвищують ризик виникнення й закріплення антисоціальної поведінки у дітей [1].

Українські дослідники Ващенко І. та Кондрацька Л. зазначають наступні фактори, що сприяють виникненню сімейних конфліктів [2]:

- важкі фінансові й побутові умови (погіршення матеріального стану сім'ї; неможливість нормально працевлаштуватися; тривала відсутність житла; відсутність можливості влаштувати дитину в дитсадок, школу);
- незадоволення потреби в позитивних емоціях (відсутність ласки, турботи, розуміння);
- неадекватні рольові очікування;
- несумісність характерів, конфліктність, грубість, агресивність;
- відмінність поглядів на сумісне подружнє життя, виховання дітей, ставлення до батьків або родичів;
- обмеження свободи, активності дій, самовиразу членів сім'ї, сімейний контроль;
- девіантна або делінквентна поведінка одного із членів сім'ї (алкоголізм, наркоманія, позбавлення волі);
- фобія втрати дитини батьками;
- авторитарне втручання родичів в подружні стосунки;
- сексуальна дисгармонія партнерів по шлюбу.

Залежно від частоти, глибини і гостроти конфліктів, які відбуваються в сім'ях підлітків Ващенко І. виокремила кризові, проблемні та конфліктні родини [2]. Так, кризова родина – протистояння інтересів і потреб, носить гострий характер і охоплює важливі сфери життєдіяльності родини. Члени сім'ї займають непримиренні і навіть ворожі позиції стосовно один до одного, не погоджуючись ні на які поступки. До кризових шлюбних союзів відносяться ті сім'ї, які розпадаються або знаходяться на грані розпаду.

Конфліктна родина – це родина, в якій між членами подружжя знаходяться постійні сфери, де їх інтереси зіштовхуються, породжуючи сильні і тривалі негативні емоційні стани. Однак шлюб може зберігатися

завдяки іншим факторам, а також поступкам і компромісним рішенням конфліктів.

Проблемна родина – це родина, в якій спостерігається нагромадження впливу психологічних труднощів на її життєвому шляху (відсутність житла, тривала хвороба одного з членів подружжя, відсутність засобів на утримання родини, деліквентна поведінка дитини). Характерними ознаками такої родини є: підвищена тривожність подружжя, розлад сну, емоції з будь-якого приводу, підвищення агресивності поява психічних розладів тощо.

Висновки. Конфлікти відіграють ключову роль в житті як окремої людини, так і родини, суспільства. Для того, щоб ефективно та толерантно поводитися в конфліктних ситуаціях, людина повинна знати закономірності їх виникнення, розвитку, етапів та засобів вирішення. Саме тому розділ «Конфліктології» повинен бути включений до навчального процесу вищих навчальних закладів та закладів загальної освіти. Нажаль, такі явища як кризова, конфліктна та проблемна родина існують в нашому суспільстві. Вплив таких родин на виховання дітей не можна применшувати, отже такі явища як підліткова агресія, занедбання, емоційне вигоряння, делінквентна поведінка у більшій мірі є наслідками негативної психологічної атмосфери в родині.

Література:

1. Алексеенко Т.Ф. Тенденції розвитку і класифікація батьківсько-дитячих стосунків в умовах сучасної сім'ї. *Збірник наукових праць Української Академії державного Управління при Президентові України / За заг. ред. В. М. Князева, М. І. Пірен. К. : Вид-во УАДУ, 2001. Вип. 1"А". 192 с.*
2. Ващенко І.В. Особливості сімейних взаємин у сучасних подружніх парах. *Наука і освіта: Наук.-практ. ж-л. Одеса, 2005. №3-4. С. 13-17.*
3. Одінцева А.М. *Психологічні особливості конфліктної особистості. Соціокультурні та психологічні вектори становлення особистості : колективна монографія / О.Є. Блинова, С.І. Бабатіна, Т.М. Дудка, А.М. Одінцева та ін. / відпов. ред. Блинова О.Є. Херсон : Вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2018. 428 с.*